מי השלוח — עקב

וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן אֵת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה וְגוֹ'. זֶה שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (תהילים צ"ב:א'-ב') "מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת טוֹב לְהוֹדוֹת לַה' וּלְזַמֵּר לְשִׁמְךָ עֶלְיוֹן". עֶלְיוֹן רוֹמֵז עַל אֲשֶׁר נָעֲלָם מִתְּפִיסַת הָאָדָם מִשְׁפְּטֵי ה' וְרַק שֶׁהָאָדָם רוֹאֶה בִּתְפִיסָתוֹ שֶׁיַּיד הַשי"ת עַל הָעֶלְיוֹנָה, אֲבָל לֶעָתִיד לְיוֹם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת יִתְגַּלֶּה טוּבוֹ לְעֵין כֹּל שֶׁהַשי"ת חָפֵץ חֶסֶד הוּא וְחָפֵץ לְהֵיטִיב לִבְרִיּוֹתָיו, וְיִתְקַיֵּם (ישעיה י"ב,א') "וְאָמַרְתָּ בַּיּוֹם הַהוּא אוֹדְךָ ה' כִּי אָנַפְתָּ בִּי". "בַּיּוֹם הַהוּא" נִקְרָא יוֹם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת, שֶׁאָז יַכִּירוּ יִשְׂרָאֵל הַטּוֹבָה מֵהַסַּבְלָנוּת וְאָז יֹאמְרוּ "טוֹב לְהוֹדוֹת לַה' וּלְזַמֵּר לְשִׁמְךָ עֶלְיוֹן", וְזֶהוּ "וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן" שֶׁבַּסּוֹף יִרְאוּ הַכֹּל "אֵת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה" וְיָבִינוּ שֶׁהַכֹּל בְּמִשְׁפָּט וְיוֹדוּ לִשְׁמוֹ.

כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבֶּךָ אֵל גָּדוֹל וְנוֹרָא. אִיתָא בַּגְּמָרָא (ברכות ל"ג.) גְּדוֹלָה דֵּעָה שֶׁנִּתְּנָה בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת וְכוּ' גָּדוֹל מִקְדָּשׁ שֶׁנִּתַּן בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת וְכוּ' וְנִרְאֶה שֶׁנִּוּכַּל לוֹמַר שֶׁגְּדוֹלָה אַכִילַת יִשְׂרָאֵל וְכָל דָּבָר נִצְרָךְ סִיָּעְתָּא שֶׁיִּהְיֶה כָּשֵׁר לַאֲכִילַת יִשְׂרָאֵל וְשֶׁיָּבוֹא הַדָּבָר לְתוֹךְ הַקְּרָבִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַקְּרָבִים נִכְתָּב גַּם כֵּן בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת שֶׁכְּתִיב "כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבֶּךָ אֵל גָּדוֹל וְנוֹרָא", וּ"בְּקִרְבֶּךָ" נִקְרָא קְרָבַיִם כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ק"ג) "וְכָל קְרָבַי אֶת שֵׁם קָדְשׁוֹ" וְדָרְשִׁינַן בַּגְּמָרָא (ברכות י'.) עַל הַקְּרָבַיִם וְזֶה דְּאִיתָא בַּגְּמָרָא (תענית י"א:) כְּאִלּוּ קָדוֹשׁ שָׁרוּי בְּתוֹךְ מֵעָיו שֶׁנֶּאֱמַר "בְּקִרְבְּךָ קָדוֹשׁ".

הַמּוֹצִיא לְךָ מַיִם מִצּוּר הַחַלָּמִישׁ. כְּתִיב (ישעיה נ"א,א') "הַבִּיטוּ אֶל צוּר חֻצַּבְתֶּם וְאֶל מַקֶּבֶת בּוֹר נֻקַּרְתֶּם הַבִּיטוּ אֶל אַבְרָהָם אֲבִיכֶם וְאֶל שָׂרָה תְּחוֹלֶלְכֶם כִּי אֶחָד קְרָאתִיו וַאֲבָרְכֵהוּ וְאַרְבֵּהוּ כִּי נִחַם ה' צִיּוֹן נִחַם כָּל חָרְבוֹתֶיהָ" וְגוֹ'. בָּזֶה מוֹרֶה הַשי"ת לְיִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יִתְיָאֲשׁוּ מִישׁוּעָה, "הַבִּיטוּ אֶל צוּר חֻצַּבְתֶּם" הוּא אַבְרָהָם אָבִינוּ שֶׁ"אֶחָד קְרָאתִיו" הַיְינוּ שֶׁנּוֹלַד שֶׁיִּהְיֶה בְּטֶבַע עָקָר, וְכֵן "מַקֶּבֶת בּוֹר נֻקַּרְתֶּם" הוּא שָׂרָה שֶׁאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (רבה לך פמ"ז,ב') עִיקַּר מַטְרוֹן לֹא הָוָה לָהּ, וְכֵיוָן שֶׁהֵם בְּטֶבַע לֹא הָיוּ רְאוּיִים לְהוֹלִיד לֹא הָיָה בָּהֶם שׁוּם כֹּחַ תְּפִלָּה כְּלָל מִצַּדָּם, וּמִכָּל מָקוֹם "וַאֲבָרְכֵהוּ" שֶׁנִּתְקַיֵּם אֶצְלוֹ הַבְּרָכָה (בראשית כ"ב,י"ז) "כִּי בָרֵךְ אֲבָרֶכְךָ וְהַרְבָּה אַרְבֶּה אֶת זַרְעֲךָ", מִזֶּה יַאֲמִין הָאָדָם "כִּי נִחַם ה' צִיּוֹן נִחַם כָּל חָרְבוֹתֶיהָ" מֵאַחַר שֶׁכְּבָר הָיְתָה בְּנוּיָה מֵהַשי"ת וְעַל זֶה יֵשׁ כֹּחַ תְּפִלָּה יוֹתֵר שֶׁיֵּשׁ טַעֲנָה מַה תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל הַמְחֻלָּל, וְזֶה קַל וָחוֹמֶר מֵאַבְרָהָם וְשָׂרָה שֶׁלֹּא הָיוּ רְאוּיִים כְּלָל לְהוֹלִיד וּבֵרְכָם ה', וְזֶה קַל וָחוֹמֶר דְּלָא הֲוָה הֲוָה דַּהֲוָה לֹא כָּל שֶׁכֵּן, וְזֶה שֶׁכָּתוּב (ישעיה שם) "וַיָּשֶׂם מִדְבָּרָהּ כְּעֵדֶן", שֶׁעֵדֶן הוּא הֵיפּוּךְ מֵחוּרְבָּה שֶׁלֹּא יַחְשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁאָבַד סִבָּרָם שֶׁמִּצּוּר שֶׁנֶּחְצְבוּ מִמֶּנּוּ יָבִינוּ שֶׁיֵּשׁ תִּקְוָה שֶׁיָּשׁוּבוּ בָּנִים לִגְבוּלָם, וְזֶה "הַמּוֹצִיא לְךָ מַיִם מִצּוּר הַחַלָּמִישׁ" שֶׁחַלָּמִישׁ הוּא הַקָּשֶׁה מִכָּל אֲבָנִים שֶׁאֵין בּוֹ לַחְלוּחִית כְּלָל, וּמִשָּׁם מוֹצִיא הַשי"ת מַיִם שֶׁהוּא הֵיפּוּךְ מִתְּפִיסַת אָדָם לְגַמְרֵי.

וְזָכַרְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הַנֹּתֵן לְךָ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חָיִל. זֶה הוּא עִיקָּר לִזְכּוֹר אֶת הַנּוֹתֵן בְּכָל דָּבָר. וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ שֶׁכָּתוּב בְּמַעֲשֶׂרוֹת (דברים כ"ו,י"ג) "לֹא עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכָחְתִּי", וְאִיתָא עַל זֶה בַּגְּמָרָא (ברכות מ':) "לֹא עָבַרְתִּי מִלְּבָרֶכְךָ וְלֹא שָׁכַחְתִּי מִלְּהַזְכִּיר שִׁמְךָ עָלָיו", וַאֲפִילּוּ בְּדִבְרֵי תוֹרָה

אִם אֵין הָאָדָם זוֹכֵר נוֹתֵן הַתּוֹרָה אֵין חָכְמָתוֹ נֶחְשֶׁבֶת לִכְלוּם. וְלָכֵן הִצִּיב הַשי"ת שֶׁהָאָדָם לֹא יוּכַל לִחְיוֹת בְּלֹא מַאֲכָל כְּדֵי שֶׁיְּהֵא חָסֵר וְיָצָרַךְ הִשְׁתַּדְּלוּת רַב וְיִזְכּוֹר אֶת הַמַּשְׁפִּיעַ, וְזֶה הוּא מַעֲלַת יִשְׂרָאֵל שֶׁזּוֹכְרִים תָּמִיד בְּמַשְׁפִּיעַ הַטּוֹבָה וְעַל יְדֵי זֶה מְקַבֵּל הַפְּנִימִיּוּת מֵהַמַּאֲכָל, כִּי בֶּאֱמֶת בְּכָל דָּבָר יֵשׁ סְגוּלָה פְּרָטִית כְּמוֹ יַיִן שֶׁמְּשַׂמֵּחַ הַלֵּב כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ק"ד,ט"ו) "וְיַיִן יְשַׂמַּח לְבַב אֱנוֹשׁ" וְכוּ' וּתְמָרִים מֵסִיר הַדְּאָגָה כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא (כתובות י':) וְכֵן לְהֵיפּוּךְ מָצִינוּ בַּגְּמָרָא (ברכות ל"ו.) שֶׁקִּמְחָא דְשַׂעֲרֵי קָשֶׁה לְקוּקְיָאנֵי, וְכֵן מַה שֶּׁיֵּשׁ חֲמִשָּׁה מִינֵי דָּגָן יֵשׁ בָּזֶה עוֹמֶק שֶׁדַּוְקָא בְּמִינִים אֵלּוּ יְקַבֵּל הָאָדָם כֹּחַ וְחִיזּוּק, וְכֵן מַה שֶּׁאָמְרוּ שִׁיעוּר כַּזַּיִת, שֶׁשָּׁמֵן מוֹרֶה עַל "רֵאשִׁית חָכְמָה יִרְאַת ה'", שֶׁעַל זֶה הוּא כָּל הָעִנְיָנִים שֶׁלֹּא יֹאמַר הָאָדָם כֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי, רַק יִזְכּוֹר שֶׁעַל כָּל מוֹצָא פִּי ה' יִחְיֶה הָאָדָם, שֶׁעִיקַּר הַחִיּוּת הִיא הַמּוֹצָא פִּי ה' שֶׁנִּמְצָא בְּעוֹמֶק בְּכָל דָּבָר, וְעַל זֶה מְבָרֵךְ הָאָדָם שֶׁיּוּשְׁפַּע לוֹ כֹּחַ וּגְבוּרָה מִמַּה שֶּׁקִּיבֵּל לְתוֹכוֹ שֶׁיּוּכַל לַעֲבוֹד בְּכֹחַ זֶה אֶת הַשי"ת כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ט', י"א) "כִּי בִי יִרְבּוּ יָמֶיךָ" וְגוּ'.

וּבְתַבְעֵרָה וּבְמַסָּה וּבְקִבְרוֹת הַתַּאֲוָה מַקְצִפִים הֱיִיתֶם אֶת ה'. מוֹרֶה לָנוּ הַכָּתוּב שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָאָדָם תַּקּוּפוֹת לוֹמַר זְכִיתִי לִבִּי רַק יִשְׁמוֹר דְּרָכָיו בְּכָל רֶגַע, וּבְיוֹתֵר עַל אֵלּוּ הַשִּׁלְשָׁה דְּבָרִים יִשְׁמוֹר נַפְשׁוֹ, הַיְינוּ מִתַּבְעֵרָה הוּא הַמָּרָה שְׁחוֹרָה הַנִּצְמַח מִכַּעַס, וּמַסָּה הוּא סְפֵק בְּטָחוֹן הַנִּצְמָח מֵחֶסְרוֹן אֱמוּנָה, וְקִבְרוֹת הַתַּאֲוָה כְּמַשְׁמָעוֹ, מֵאֵלּוּ הַשִּׁלְשָׁה צָרִיךְ הָאָדָם לְהִשָּׁמֵר מְאֹד שֶׁחֲלִילָה לֹא יַקְצִיף בָּזֶה אֶת ה'.

מַמְרִים הֱיִיתֶם עִם ה'. הַיְינוּ שֶׁאַף שֶׁהֱיִיתֶם מַמְרִים מִכָּל מָקוֹם הֱיִיתֶם עִם ה' שֶׁהֱיִיתֶם מְדוּבָּקִים בִּרְצוֹן הַשי"ת.

וּמַלְתֶּם אֵת עָרְלַת לְבַבְכֶם וְעָרְפְּכֶם לֹא תַקְשׁוּ עוֹד. זֶה נֶאֱמַר נֶגֶד דַּעַת בְּנֵי אָדָם כַּאֲשֶׁר יִתְאַסְּפוּ בַּאֲגָדָה לִלְמוֹד דִּבְרֵי תוֹרָה כְּדִכְתִיב (הושע י"ד,ג') "קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל ה'" וְאַחַר כָּךְ בְּצֵאתוֹ אֶל הַשּׁוּק סָר הַכֹּל מִלִּבּוֹ וְיֹאמַר מַה בָּצַע לִי בָּזֶה יַעַן שֶׁלֹּא אֶזְכּוֹר אַחַר כָּךְ, עַל זֶה נֶאֱמַר "וּמַלְתֶּם" לְשׁוֹן "וְקָטַפְתָּ מְלִילוֹת בְּיָדֶךָ" שֶׁתִּשְׁנֶה וּתְשַׁלֵּשׁ הַרְבֵּה פְּעָמִים עַד שֶׁיְּקַבַּע בִּלְבָבְךָ וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב "אֲבָנִים שָׁחֲקוּ מָיִם" (איוב י"ד,י"ט) שֶׁדִּבְרֵי תוֹרָה יִשְׁחֲקוּ לִבְּךָ שֶׁהוּא כְּאֶבֶן, וְזֶה "וּמַלְתֶּם אֵת עָרְלַת לְבַבְכֶם" שֶׁיְּמַלֵּל הַדִּבְרֵי תוֹרָה הַרְבֵּה פְּעָמִים עַד שֶׁיְּקַבְּעוּ בְּלִבּוֹ.

בַּפָּרָשָׁה הַזֶּה יֵשׁ צ"ג שֵׁמוֹת הוי"ה נֶגֶד צ"ג כֵּלִים שֶׁהוֹצִיאוּ מִלִּשְׁכַּת הַכֵּלִים בְּכָל יוֹם (תמיד פ"ג ל'.) וְעַיֵּין יְרוּשַׁלְמִי (חגיגה פרק ג' משנה ח' כ'.).